

en el Migjorn valencià; entre els termes mun. de Callosa, Castell-de-Castells i Guadalest; si bé aquesta muntanya continua encara cap a Benissa.

PRON. «*serra (de) çortà*» (a Callosa, XXXIV, 184.5); recullo noms d'indrets *çortà* en l'enq. de Callosa (XXXIV, 186.10, 190); id. a Castell-de-Castells (XXXIV, 155.1).

B) EL XORTAL. Extensa partida muntanyenca a la vall de Moixent, continuant fins al límit d'Énguera i de la Font de la Figuera.

PRON. *el çortàl* (XXXII, 82.2). És a l'origen del Barranc del *Canyaret*. L'IGC hi marca un pou, però tota la resta de l'extensió són terres seques i rocoses.

Com que l'un i l'altre paratge (A) i (B), són terres molt criadores de llangardaixos, semblen noms derivats col·lectius de *LUCERTUS, variant del ll. LACERTUS 'llangardaix', com ja suggereixo en el *DECat.* v, 73, n.5; article al qual remeto per a més il·lustració d'aquests mots romànics; on es veurà que LUCERTUS degué tenir gran extensió en llatí vulgar,¹ ha restat *lluert* que és el nom predominant en cat. antic i degué existir també en mossàrab, i en parlars aragonesos. D'aquí el NL arag. *Locertales* (que algú deforma en *Los Certales*) paral·lelament degué haver-hi mossàrab *Loçertàl*, assimilat en *loçortàl* i aquest degué ser analitzat *lo-Cortal* igual que l'arag. *Los Certales*. Així, doncs, resultà *El Cortàl* (B) amb la forma moderna de l'article.

Noms col·lectius d'aquest significat i forma es troben ací i allà, molt repetits arreu en la nostra toponímia. *El Fardatxet* a Sella (XXXV, 106.22), derivat del mossàrab *fardatxo* 'llangardaix', i, a base de formes divergents del mateix mot, el mallorquí *Fartàritx* provinent d'un col·lectiu àr.-mossàrab *HARTARES* (v. I, 137-8). *Harda(les)* en 6 llocs d'Andalusia i de la Mancha (*Top.Hesp.* I, 38-39). Serra dels *Llagardaixos* a la costa llewantina del Princ. (*DECat.* 68b52) etc.

És versemblant que un *Chortal*, que es repeteix molt a Andalusia i la Mancha vingui del mateix origen: *Los Chortales*, aldea de 70 hab. a Fuenteálamos p.j. Chinchilla, Albacete); *Chortal* cortijada de 30 hab., te. Aldeaquemada p.j. La Carolina, Jaén i un parell de *Chortales* agre. a El Carpio p.j. Torrijos (Toledo).²

Aquesta és, doncs, l'etimologia del nom de la Serra de *Xortà* (A) de la Marina segurament a base d'un *LUCERTANE, dissimilació de LUCERTARE el derivat col·lectiu de LUCERTU 'llangardaix, fardatxo', mentre que de LUCERTARE, dissimilat en -TALE ve *El Xortal*.

Ara bé, al costat de la parella (A-B) *Xortà/Xortal*, hi ha una altra parella, XETÀ (C) — XETAL (D), rígidament paral·lela.

Xetà (C) és una partida molt extensa, que es prolonga des del Barranc de *çetà* en el te. de Lutxent (XXXI, 192.3) 35 k. NO de (A) fins al de Terrateig (192.15, 193.8; IGC 3^a 19x38^a54) on pronunciaren: *el*

çetà (XXXI, 166.2); són pobles distants 9 k. entre ells, però amb termes extensos i limítrofs, també muntanya seca. Nom que venia ja dels moriscos; Sarthou donà *Cbetà* com un desdoblat morisc que havia depès d'Albaida; SSiv., a l'art. Lutxent diu que «existe memoria de los caseríos árabes *Mezquita, Redesmont*» i aquest; i ho repeteix a la p. 208, car si bé aquí escriu *Cbetà* és evident err. de còpia per *Cbetà*.

D) LOS XETALS, és una altra pda. de Moixent, *pron. los çetàls* (XXXII, 96.20), justament el mateix terme on hi ha *Xortal*, el nom (B), però 8 k. lluny de (B), en direcció NE., en un vessant escarpat i solei: l'IGC allí posa *Los Chetal* (2^a 53x38^a53), forma que si és exacta presentaria una fase intermèdia entre el LUCERTALE, i el deglutinat i plural, *Los Xetals*.

Doncs bé, tant (C) com (D) han conservat la -E- originària de LUCERTALE, -ALES; i en canvi han eliminat la -R-, probablement per un fenomen dissimilatori: ben explicable si tenim present que les dues líquides *r/l* estaven enterament neutralitzades, en l'articulació morisca (com avui en l'andalusa): per tant és com si hi hagués hagut *çeltal*, amb dues *l*, i ells emudiren la primera.

¹ It. *lucerto*; reto-rom. *luschard*, i per al cat. veg. ib.n. 4 i p. 69a34. — ²No hi ha cap prova de l'existència d'un mot *chortal* «langunilla» simple invenció d'un aspirant a acadèmic, que per guanyar un premi de lexicografia ho féu posar al *DACad.* en l'ed. de 1884.

Xortal, V. *Xortà*

XOT

Tant amb caràcter de nom de quadrúpedes, com amb el de nom d'ocell, és onomatopeia o mot expressiu: *DECat.* IX, 592b53-55.

I. Provenen del nom dels ocells nocturns:

La Cova del Xòt a Sunyer. *Cal Xòt* a Fígols de les Mines (XXXVIII, 106.22). *Cal Xòt* a Castell de l'Areny (XXXVIII, 129.12).

La Planeta de les Xutes als Torms.

II. Provenen del nom d'ovins o cabrum:

Es Portell des Xòts a Deià. *Sa Tanca det Xòt*, sengles sementers a Vallgornera i Puig-de-ros (terme de Lluçmajor) (Cor., 1964). *Mas dels Xòts* a Nefiac (és la denominació popular de l'indret que se solia anomenar Mas Condami). *Mas de(les) Xots* a Salses (XXXI, 17.20). *Corral des Xòts* a Bocairent (Cor., 1960).

Can Xóta a Campos (XLI, 99.13; *Son Xóta* en el Mapa Mascaró 40i2). *El Clot de Xota* a Puçol (XXX, 46.24) (Era el nom d'un pedrapiquer).

Cal Xut i *Tut de Cal Xut* a Guixers (XXXVIII, 59.20; 61, 10). *Cal Jan del Xut* (avui: Ca l'Espardenyer) a Saldes (XXXVIII, 65.16).